

Naslov članka/Article:

Predstavitev zasnove in uporabe Priročnika za geografsko terminologijo

Handbook of Geographical Terminology: Concepts and Application

Avtor/Author:

Sara Jemec

DOI:

10.59132/geo/2025/1/20-25

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

GEOGRAFIJA V ŠOLI

LETNIK 33 | 2025 | ŠTEVILKA 1

VKLJUČEVANJE TAKSONOMIJ
UČNIH CILJEV V POUK
GEOGRAFIJE

Planina pri Sevnici
in njen grad

Naravne rešitve za
protipožarno varnost

Kriteriji uspešnosti
kot pomemben del
formativnega spremljanja

Geografija v šoli, št. 1/2025, letnik 33

ISSN 1318-4717

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/geografija-v-soli/>

Sara Jemec

študentka geografije na
Filozofski fakulteti Univerze v
Ljubljani
sara.jemec25@gmail.com

COBISS: 1.04

[https://doi.org/10.59132/
geo/2025/1/20-25](https://doi.org/10.59132/geo/2025/1/20-25)

Predstavitev zasnove in uporabe Priročnika za geografsko terminologijo

Handbook of Geographical Terminology: Concepts and Application

Izvleček

Kompetence na področju poimenovanja procesov in pojavov, ki se odvijajo v okolju in družbi, nedvomno soustvarjajo pomemben del posameznikovega geografskega znanja. Pogosto pa prav terminologija oziroma predvsem prevzeto strokovno izrazoslovje, ki mu pritiče velik del imenovanja procesov in pojavov, pri pouku geografije predstavlja, v očeh učiteljev ali učencev/dijakov, neke vrste obvezen element, ki je pogosto razumljen kot težaven in obremenjujoč. Od učenca/dijaka namreč terja pomnjenje v mnogih pogledih tuje besede, ki mu brez jezikovnega konteksta ne pomeni ničesar konkretnega. Učitelj pa zaradi pomanjkanja časa najverjetneje lažje izpusti neko prevzeto besedo, ki je ne predvideva učni načrt, kot kateri koli obvezen element učnega načrta, saj bi od njega zahtevala dodatno razlago in dragocen ter omejen čas ure geografije.

Ključne besede: šolska geografija, geografska terminologija, interdisciplinarnost, etimologija, priročniki

Abstract

The ability to name processes and phenomena in the environment and society accurately is undeniably a core component of geographical knowledge. The terminology - particularly specialised technical terms - often dominates this naming process, forming what teachers and students perceive as a mandatory yet challenging and burdensome, aspect of geography education. In many cases, this involves memorising foreign terms that lack clear meaning for students without a linguistic context. However, given the additional explanation and valuable class time required, teachers are more inclined to omit borrowed terms not explicitly included in the curriculum than to skip essential content.

Keywords: school geography, geographical terminology, interdisciplinarity, etymology, handbooks

1 Priročniku za geografsko terminologijo na pot

Menimo, da je poznavanje prevzete terminologije, še posebej pri interdisciplinarni stroki, kot je geografija, izrednega pomena, saj s svojim holističnim pristopom in mostično lego v sistemu znanosti proučuje povezanost in

součinkovanje tako naravnih kot tudi družbenih elementov, torej v grobem vsega, kar se odvija na planetu Zemlja. Ključno za spremembo na področju pristopa k učenju in poučevanju prevzetega strokovnega besedišča je zavedanje prednosti, ki jih lahko tovrstno poznavanje doprinese k posameznikovi jezikovni, geografski in, zaradi omenjenega položaja geografije,

nenazadnje tudi splošni razgledanosti. Poseben poudarek pri vpeljavi terminologije v pouk namenjamo zlasti njeni etimološki razlagi, saj slednja nedvomno pomaga pri pomnjenju in razumevanju besed. Podrobna razprava iste avtorice o tem je dostopna v članku *Vpeljava prevzete terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije* v reviji *Geografija* v šoli (Jemec, 2024). Na tem mestu predstavimo le nekaj ključnih dejstev, povezanih z učenjem in poučevanjem prevzetega besedišča po etimološkem pristopu.

Prepoznavanje pomenov besednih delov zadeva zlasti etimološki pristop pri obravnavi besed. Prednost tovrstnega pristopa je, da lahko iz posameznih nosilcev pomena učenci v nadaljevanju sami izpeljejo pomen določenega leksema. Prav tako etimologija pomaga tudi pravilno uganiti pomen neznanih besed iz njihovih korenov in konteksta. Večina strokovnih pojmov je bila namreč ustvarjena s kombinacijo morfoloških elementov, zato poznavanje takšnih besednih odnosov lahko prispeva k učenju, ki je povezano že s predhodno pridobljenim znanjem (Eliah, 2013). Uporaba etimološkega pristopa pri učenju prevzete terminologije ima torej dve prednosti pred tehnikami učenja na pamet: ima učno ogrodje, ki lahko učencem omogoči integracijo neznanega besedišča v svoj osebni leksikalni repertoar, ter obenem spodbuja razvoj sposobnosti sklepanja o pomenu lastnosti izrazov glede na njihov kontekst (Brown, 2014).

Z namenom popularizacije in olajšanja učenja in poučevanja prevzete terminologije preko njene etimološke razlage smo zasnovali neke vrste didaktični predlog, ki je primarno nastal kot aplikativni del raziskave o izvoru prevzetega geografskega izrazoslovja in vpeljavi terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije. Priročnik za geografsko terminologijo: didaktični predlog vpeljave terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije (Jemec, 2024) je prostodostopen na spletišču *Uporabna geografija* (<https://uporabna.geografija.si>) pod zavihkom *Drugi uporabni viri*.

2 Zasnova in uporaba priročnika

Priročnik je osnovan na predhodno opravljenih raziskavah teoretičnega dela, kjer smo analizirali temeljne značilnosti etimologije, terminologije, učenja in poučevanja besedišča z vidika delovanja mentalnega leksikona

Slika 1: Naslovnica *Priročnika za geografsko terminologijo*

Avtorica: Sara Jemec

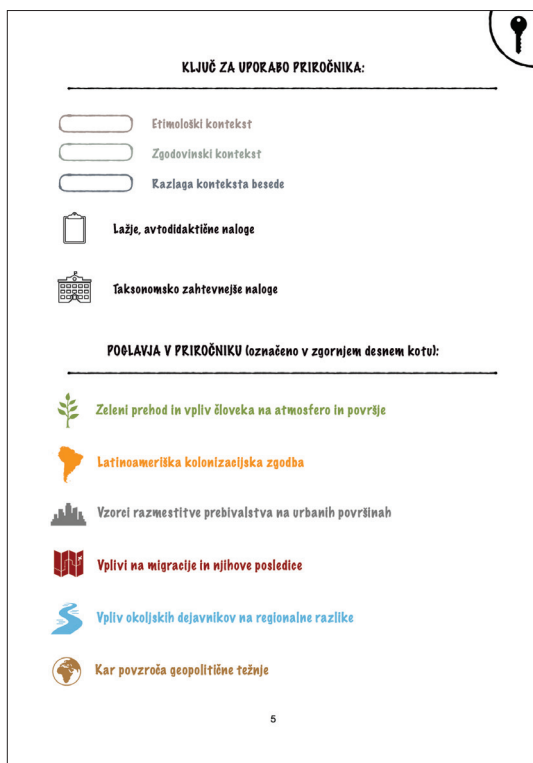
ter smernic za pisanje učbenikov, kot tudi empiričnega, kjer smo pridobili vpogled v mnenje učiteljev in slušateljev geografskih vsebin o uporabi in vpeljavi prevzete terminologije v pouk geografije. Anketo, s katero smo pridobili izbor besedišča v priročniku, je začelo reševati in delno izpolnilo 141 učiteljev geografije na vseh treh stopnjah izobraževanja, od tega je bilo v celoti rešenih 83 vprašalnikov. Po analizi anketnega vprašalnika smo se odločili, da bodo končni izbor sestavljali termini, ki so v anketi pridobili od 20 % do 80 % odgovorov »DA« na vprašanje o uporabi pojma pri pouku. Za takšen kriterij smo se odločili, ker izvzema tako 20 % najbolj kot tudi 20 % najmanj uporabljenih pojmov. Namen raziskave in posledično priročnika je namreč vpeljava terminologije s pomočjo etimološke razlage v pouk geografije, česar pa za najpogosteje uporabljenih 20 % pojmov ni potrebno storiti, saj so že dokaj »zakoreninjeni« v razlage pri pouku na vseh treh stopnjah izobraževanja. Najmanj pogosto uporabljenih 20 % terminov pa je nesmiselno vključevati v pouk, saj v splošnem pri poučevanju, predvsem na sekundarni stopnji, niso nujno potrebni za poznavanje in razumevanje procesov ter pojavov v okolju in družbi. Obenem je njihova vpeljava težja in manj verjetna, saj pojmi tudi v splošni leksiki niso dovolj pogosti in zato še toliko manj znani (Jemec, 2024).

Z namenom popularizacije ter olajšanja učenja in poučevanja prevzete terminologije preko njene etimološke razlage smo zasnovali priročnik, ki je primarno nastal kot aplikativni del raziskave o izvoru prevzetega geografskega izrazoslovja in vpeljavi terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije.

Izbor besedišča in izvirnost nalog obravnava zgolj termine, ki pa so iztočnice za mnoge naloge, interpretirane po Bloomovi taksonomiji, in lahko učiteljem olajša poučevanje, učencem in dijakom pa učenje terminologije.

Slika 2: Ključ za uporabo priročnika in predstavitev poglavij

Avtorica: Sara Jemec

Poleg tega smo kot končni kriterij za izbor terminov izbrali njihov interdisciplinarni oziroma medpredmetni vidik, zaradi česar menimo, da priročnik predstavlja učinkovit in kvaliteten didaktični predlog.

Izbor besedišča in izvirnost nalog v prvem tovrstnem priročniku za geografijo v slovenskem prostoru obravnava zgolj termine, ki pa so iztočnice za mnoge naloge, interpretirane po Bloomovi taksonomiji, in lahko učiteljem olajša poučevanje, učencem in dijakom pa učenje terminologije, ki se skoraj polovici anketiranih dijakov in študentov v empiričnem delu raziskave zdi breme pri učenju. Prav tako pa avtodidaktičnost in taksonomska različnost prispevata k širšemu naboru uporabnikov. Priročnik učiteljem omogoča uporabo brez obsežnejše priprave na uro, prav tako pa tudi uporabnika, učenca, vodi od preprostih avtodidaktičnih nalog do razvoja znanja in razumevanja z reševanjem težjih nalog. In prav zato je lahko njegova vloga pri pouku geografije precej pozitivna.

Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje	Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora	Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah	Vzroki za migracije in njihove posledice	Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike	Kar povzroča geopolitične težnje
adiabatni gradient, adiabatno segrevanje in ohlajanje	alohtono prebivalstvo	CBD, gentrifikacija	kozmpolitizem	retinenca, radiacija in evaporacija, meteorna voda in drenaža	segregacija, bantustan
albedo	kreol	eksodus prebivalstva	sekularizacija	ekspozicija	enklava, eksklava
amplituda	latifundija in minifundija	akomodacija	diaspora	konvergenca in divergenca	hegemonija
entropija	imperializem in neokolonializem	konurbacija, megalopolis in aglomeracija	pozitivna diskriminacija	disperzija	protekcijem in protektorat
badlands	etnocentrizem	kartel	multikulturalizem	irigacija	populizem
areal in ekotop	primitivizem in nomadizem	getoizacija in slum	recesija in repatriacija	mezofit, kserofit in hidrofilna rastlina	lokalizacija, regionalizem
toksičnost	kolon	hiperpopulacija	tranzicija	litoralizacija	redistribucija
evtrofikacija, antropogeni dejavnik, antroposfera, deforestacija			marginalizacija	praha	
				monocentrizem	
				gradient	

Slika 3: Termini po poglavjih v *Priročniku za geografsko terminologijo*

Avtorica: Sara Jemec

1 | razmisli o prihodnosti planeta:

ZELENI PREHOD in vpliv ČLOVEKA na ATMOSFERO in POVRŠJE

ADIABATNI GRADIENT, ADIABATNO SEGREVANJE/OHLAJANJE, ALBEDO, AMPLITUDA, ENTROPIJA, BADLANDS, AREAL, EKOTOP, TOKSIČNOST, EVTROFIKACIJA, ANTROPOGENI DEJAVNIK, ANTROPOSFERA, DEFORESTACIJA

S	A	Z	E	A	J	I	C	A	K	I	F	O	R	T	V	E	S
D	D	C	R	S	D	A	A	E	S	E	P	R	T	U	M	B	D
G	I	V	T	A	R	E	F	S	O	P	O	R	T	N	A	A	C
H	A	B	U	D	F	S	H	D	E	R	H	J	N	D	N	V	
J	B	G	I	S	D	N	A	L	D	A	B	J	E	G	U	T	B
A	A	R	O	E	Z	T	D	J	H	B	U	M	S	K	T	R	N
J	T	A	P	R	V	U	F	K	J	F	H	L	C	V	I	O	M
I	N	D	Š	T	B	A	T	L	K	B	I	K	F	U	L	P	O
C	I	I	Č	U	N	I	J	S	P	F	D	J	S	B	P	O	D
A	E	E	L	I	M	O	G	I	O	C	R	H	F	D	M	G	E
T	R	N	K	O	P	P	H	R	P	N	E	S	D	E	A	E	J
S	T	T	J	P	O	Š	I	T	Ž	O	Č	F	G	R	L	N	A
E	U	N	H	L	I	L	E	I	T	D	R	I	D	F	I	I	V
R	I	M	G	K	H	C	O	K	R	V	F	T	S	N	J	L	N
O	D	E	B	L	A	V	P	M	O	A	D	S	N	K	F	V	I
F	O	A	F	J	G	B	Š	N	E	T	I	C	B	E	O	G	K
E	P	F	D	H	A	R	E	A	L	B	O	N	M	A	D	T	F
D	Š	D	S	G	S	N	R	C	N	M	V	P	Ž	S	C	G	D

11

Slika 4: Uvodna naloga (»juha iz črk«) prvega poglavja

Avtorica: Sara Jemec

Priročnik je razdeljen na šest poglavij, od katerih sta dve bolj fizičnogeografski, štiri pa so bolj družbenogeografska. Po vrsti si poglavja sledijo: *Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje*, *Latinoameriška kolonizacijska zgodba*, *Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah*, *Vplivi na migracije in njihove posledice*, *Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike ter Kar povzroča geopolitične težnje* (Slika 2).

Pri sestavljanju nalog so bila naša glavna vodila taksonomska različnost, ki v prvih stopnjah vodi v etimološko seznanitev s pojmom ter ugotovitev njegovega pomena, v višjih stopnjah pa uporabnika sooča s težjimi problemi, navezujočimi se na geografske vsebine. Prav tako smo si prizadevali za tipološko raznovrstnost ter uporabno vrednost naloge. Naloge smo v določenih primerih sestavili za termine individualno, ponekod pa se nanašajo na skupino več, med seboj neposredno povezanih pojmov.

3 Tipologija nalog

Vsako poglavje se začne z uvodno nalogo, imenovano »juha iz črk«, kjer se med kopico črk v mreži nahajajo tudi vsi termini določenega poglavja (Slika 4). Sprva so naloge večinoma

4) Imperializem in neokolonializem

Oba pojma večkrat slišiš pri temah, ki obravnavajo obdobje kolonizacije in covajanja sveta. Pomembno je, da ločiš med njima in prepoznaš pomen vsakega.

* Veš, da je sinonim za neokolonializem tudi neoperializem.

a) Naštej še nekaj pojmov, ki se končajo na -izem.

b) Pomagaj si z izpisanimi pojmi in razloži, na kaj nakazuje skupni imenovalec -izem.

c) Termin imperializem je enodelen, medtem ko je neokolonializem sestavljen iz dveh delov. Pri obeh terminih poišči pomenski del (pri neokolonializmu tudi predpono) in zapiši, kaj pomeni.

IMPERIALIZEM _____

NEOKOLONIALIZEM _____

d) V krašem sestavku (vsaj pet povedi) razmišljaj in ugotovi, kako sta imperializem in neokolonializem vplivala na avtohtono prebivalstvo, njihovo življenje in pravice ter današnjo ekonomsko in politično situacijo v Latinski Ameriki.

34

Slika 5: Primer naloge drugega poglavja

Avtorica: Sara Jemec

vedno etimološke (uporabnika seznanijo z etimologijo) in prilagojene tako, da jih lahko reši sam, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa pripadajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja (Knezević in Kozjak Jezernik, 2020). Njihov namen je predvsem, da uporabnik določen pojem spozna in ga razume, še preden se ga obravnava pri pouku. To lahko učitelju prihrani nekaj časa pri razlagi v razredu in se lahko takoj posveti taksonomsko zahtevnejšim nalogam, ki obravnavajo uporabo termina, vodijo k analizi oziroma spoznavanju vzročno-posledičnih povezav procesov in pojavov, ki jih določen termin označuje, sintetiziranju in vrednotenju tem, povezanih s pojmi ter, v primerih problematičnih družbenih in okoljskih tematik, tudi predlaganju rešitev. V večini so zastavljene tako, da se lahko iz njih razvije tudi razredna diskusija o določenem problemu, ki se poraja v okolju ali družbi, oziroma učenci/dijaki le s skupnim razmišljanjem in usmeritvami učitelja kot moderatorja pouka izpeljejo interpretacijo in presojo obravnavano tematiko, ki jo izvorno izpostavlja le termin. Vaje tega tipa po Bloomu torej vključujejo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja (Knezević in Kozjak Jezernik, 2020).

Pri sestavljanju nalog so bila naša glavna vodila taksonomska različnost, ki v prvih stopnjah vodi v etimološko seznanitev s pojmom ter ugotovitev njegovega pomena, v višjih stopnjah pa uporabnika sooča s težjimi problemi, navezujočimi se na geografske vsebine.

Na koncu vsakega poglavja je naloga, ki smo jo zaradi njenega značaja poimenovali *krovnna naloga*. To je tipološko popolnoma drugačna naloga od tistih znotraj poglavja. V prvem poglavju je to naloga, kjer uporabnik sam sestavi zgodbo Zemlje, v drugem poglavju išče in vstavlja manjkajoče dele besedila, v tretjem po danem opisu riše namišljeno pokrajino, v četrtem rešuje križanko, v petem v miselnem vzorcu dopolnjuje vzročno-posledične povezave med napisanimi procesi in pojavi, v zadnjem poglavju pa ugotavlja, kdo bi lahko povedal zapisan geopolitični govor. Če je uporabnik rešil vse naloge določenega poglavja, pri reševanju *krovnne naloge* ne bi smel imeti težav. Namen tovrstne naloge je predvsem ponovitev vseh spoznanih pojmov v izbranem poglavju ter sinteza znanj, pridobljenih med reševanjem vaj.

4 Sklep

Zaključimo lahko, da je medpredmetno povezovanje geografskih terminov z drugimi strokami, snovanje nalog različnih taksonomskih stopenj in predstavitev terminov z njihovega leksikalno-semantičnega vidika botrovalo izoblikovanju aplikativnega didaktičnega predloga, ki obravnava tematike, katerih poznavanje, razumevanje in vrednotenje je izrednega pomena za orientacijo v prostoru in družbi, tako na svetovni kot tudi zgolj na regionalni in lokalni ravni. Obenem pa gradivo spodbuja k popularizaciji poučevanja prevzete terminologije s pomočjo etimološke razlage, kar posledično omogoča tudi posameznikov razvoj jezikovnih kompetenc in sposobnost razumevanja pojmov v drugih tujih jezikih. Hkrati pa priročnik terminu pripiše dodatno

vrednost, saj ga v večini primerov spoznamo z jezikovnega, zgodovinskega, geografskega in aktualnega vidika ter na ta način spoznavamo okolje, družbo, preteklost in sedanost, pogled pa usmerjamo v prihodnost in iščemo rešitve za že dandanes pereče problematike, kar je pomembna naloga tudi šolske geografije, ki mladim, ki krojijo prihodnost, ne le predstavlja, temveč tudi pomaga raziskovati Zemljo.

5 Viri in literatura

- Brown, A. O. (2014). Lexical access, knowledge transfer and meaningful learning of scientific terminology via an etymological approach. *International Journal of Biology Education*, 3(2), 1-12. <https://www.researchgate.net/publication/273379410>
- Eliah, K. (2013). Using the Strategy of Etymology to Learn Vocabulary for Engineering Students in Andhra Pradesh. *Indian Journal of Applied Research*, 3(7), 354-355. [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)//file.php?val=July_2013_1372685360_7f787_107.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)//file.php?val=July_2013_1372685360_7f787_107.pdf)
- Knezević, M. in Kozjak Jezernik, J. (2020). *Pisno preverjanje: priprava nalog glede na Bloomovo taksonomijo*. Državni izpitni center. <https://www.ric.si/mma/postopki-2021-2-pisno-preverjanje-taksonomija-maj-2021-pdf/2021060509331493/?m=1622878394>
- Jemec, S. (2024). *Priročnik za geografsko terminologijo: didaktični predlog vpeljave terminologije in njene etimološke razlage v pouk geografije*. Gimnazija Poljane. https://skupnost.sio.si/pluginfile.php/1657953/mod_label/intro/Priročnik_za_geografsko_terminologijo_Jemec.pdf?time=1729699099268
- Jemec, S. (2024). Vpeljava prevzete terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije = Introducing borrowed terminology and its etymology into geography lessons. *Geografija v šoli*, 32(3), 37-43. <https://doi.org/10.59132/geo/2024/3/37-43>